

2. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / Буковин. центр гуманітар. дослідж.; [ред.: А. Волков (голова) та ін.]. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 634 с.

3. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ-Черкаси: Брама, 2004. 276 с.

УДК: 159.942.5:159.944.4

Бабич Катерина Ігорівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу

Науковий керівник: Шевчук Вікторія Валентинівна

кандидат психологічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Проблема подолання стресу та формування стресостійкості особистості посідає одне з центральних місць у сучасній психологічній науці. Інтенсивний ритм життя, зростання соціальної напруги, інформаційне перевантаження та нестабільність зовнішнього середовища зумовлюють підвищення вимог до психічної адаптації людини. У цих умовах саме копінг-стратегії відіграють вирішальну роль як механізм ефективного подолання стресових ситуацій, сприяючи підтриманню психічного здоров'я та формуванню стресостійкості [4; 5].

Стресостійкість визначається як здатність особистості зберігати рівновагу, самоконтроль і продуктивність діяльності в умовах дії стресових чинників. Проте сама по собі стресостійкість не є вродженою властивістю – вона формується та розвивається в процесі життя, зокрема через індивідуальний вибір копінг-стратегій [4].

Поняття «копінг» (від англ. *cope* – «впоратися», «подолати») запроваджене Л. Мерфі, яка трактувала його як готовність особи до подолання життєвих труднощів [8]. У сучасній психології термін «копінг» означає сукупність когнітивних, емоційних та поведінкових дій, спрямованих на зниження внутрішньої напруги і відновлення психологічної рівноваги у складних ситуаціях [2; 5].

Р. Лазарус і С. Фолкман у своїй трансакційній теорії стресу розглядають копінг як постійно змінювані когнітивні та поведінкові зусилля, спрямовані на подолання зовнішніх або внутрішніх вимог, що перевищують ресурси людини [2]. Вони виділяють дві провідні стратегії подолання: проблемно-орієнтовану, яка спрямована на активну зміну ситуації, та емоційно-орієнтовану, що має на меті регуляцію емоційного

стану. У межах теорії копінгу Р. Лазарусом та С. Фолкман було визначено вісім основних копінг-стратегій: планування вирішення проблеми – активне обмірковування шляхів подолання труднощів; конфронтаційний копінг – прагнення змінити ситуацію рішучими діями; самоконтроль – управління власними емоціями; прийняття відповідальності – усвідомлення власної ролі у виникненні проблеми; пошук соціальної підтримки – звернення до інших людей по допомогу чи пораду; дистанціювання – зниження значущості ситуації для уникнення емоційного напруження; уникнення – відхід від проблеми, ігнорування або втеча; позитивна переоцінка – переосмислення ситуації з точки зору особистісного зростання [2; 4].

Залежно від ефективності копінг-поведінки виділяють конструктивні (адаптивні) та дезадаптивні (неконструктивні) стратегії. Конструктивні сприяють відновленню емоційного балансу, ефективному вирішенню проблеми та зниженню рівня дистресу. Натомість дезадаптивні – уникнення, емоційна ізоляція чи агресивна поведінка – тимчасово зменшують напругу, проте у довготривалій перспективі знижують психологічну стійкість [5; 8].

Формування стресостійкості особистості тісно пов'язане з наявністю копінг-ресурсів – стабільних особистісних і соціальних характеристик, які забезпечують ефективне подолання стресу. До них належать емоційна стабільність, самоефективність, оптимізм, соціальна підтримка, фізичне здоров'я та досвід успішного подолання труднощів [1; 4].

Поведінкові, когнітивні та емоційні аспекти копінгу взаємопов'язані між собою. Вибір конкретної стратегії залежить від індивідуально-психологічних характеристик, рівня соціальної підтримки, попереднього досвіду подолання стресу та культурних особливостей [3; 6]. Так, у колективістських культурах домінують стратегії соціальної підтримки, тоді як у індивідуалістичних – орієнтація на самостійне вирішення проблеми.

Таким чином, копінг-стратегії є не лише засобом адаптації, але й механізмом формування стресостійкості, який дозволяє людині підтримувати стабільність психічного функціонування навіть в екстремальних умовах. Високий рівень розвитку копінг-компетентності сприяє зростанню самоефективності, зниженню тривожності та формуванню позитивного образу «Я».

Отже, копінг-стратегії виступають важливим чинником формування стресостійкості, оскільки забезпечують можливість свідомо регулювати власний емоційний стан, мобілізувати ресурси та адаптуватися до вимог середовища. Вибір ефективних копінг-стратегій залежить від індивідуально-психологічних характеристик, життєвого досвіду, рівня соціальної підтримки та наявності ресурсів. Формування навичок конструктивного копінгу є важливим напрямом психологічної допомоги, профілактики дистресу та розвитку адаптивного потенціалу особистості [4; 5].

Список використаних джерел

1. Бацилева О., Потаєва К. Поняття та особливості вибору копінг-стратегій: теоретичний аспект. С.167-169.
2. Гуляс І. Копінг-стратегії у контексті життєвих досягнень особистості. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. Т. III(20), № 40. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Gulyas-I.A.-Coping-strategys-in-the-context-of-vital-achievements-of-personality.pdf>.
3. Дем'яненко Б. Механізми психологічного захисту та копінг-стратегії в теорії і практиці корекційної та психотерапевтичної діяльності. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2023. № 24. С. 282–288.
4. Карамушка Л. М., Снігур Ю.С. Психологія вибору копінг-стратегії керівниками освітніх організацій : монографія. К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 188 с
5. Карамушка Л. М., Снігур Ю. С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. *Актуальні проблеми психології*. Т. 1, № 55. С. 23–30.
6. Сивогракова З. Психологія стресу. Управління стресом як аспект психологічної компетентності фахівця : Конспект лекцій. Харків : УкрДАЗТ, 2015. 42 с.
7. Сіренко Т., Кухарук О., Фроленкова О. Посібник з управління стресом та самодопомоги під час бойових дій та у післявоєнний період, спрямований на медичних працівників. Київ, 2023. 68 с
8. Шайхлісламов З. Теоретичні підходи визначення копінг-стратегій поведінки особистості. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського Серія: Психологія*. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 64–68

УДК 373.2.016:004:37.017.9

Тур Оксана Миколаївна

доктор педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри психології та педагогіки

Колісник Анна Вікторівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності
«Дошкільна освіта»

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ STEM-ОСВІТИ В ЗДО

Сьогодні STEM-освіта є ключовим світовим трендом та стратегічною відповіддю на виклики ХХІ століття, оскільки вона цілеспрямовано формує у дітей наскрізні навички. Заклади дошкільної освіти визначені як стартовий